

Hajnóczy Péter

I tokban publikált. Meg kellett halnia még ahhoz is, hogy az 1982-es Körkép-antológiába – immár fekete keretben – beverekedje magát. Milyen küzdelmeket kellett megvívnia, hogy ezzel a nagyon alulról merítkező élményanyaggal megjelenjen?

– Akkor mindenkinek nagyon nehéz volt, hiszen még sokan emlékeznek, milyen jellegű próza és líra kellett azoknak az irodalmi köröknek, amelyek az idő tájt uralták itt az irodalmat. A Hajnóczy-féle novella ezeknek túlságosan nyers, túlságosan zavaros, túlságosan vad volt ahhoz, hogy szeressék. Olcsó lenne most azzal élcelődni, hogy semmiféle „építő”, „előremutató” elem nem volt benne. De olyan verbális kritikái él sem jelent meg írásában, amely a fennálló rendszert, hatalmat megkérdőjelezte volna. Azt ugyanis, ami itt volt, Hajnóczy – attól tartok – magasról leszarta. Ő az étellel ennél sokkal mélyebben foglalkozott, és épp ez volt az igazán nagy baj. Amikor nem akarták kiadni, nyilvánvalóan pontosan tudták, hogy miért. Az a fajta látásmód, mindent elutasítás, rombolásmítosz-teremtés, amelyet ő a műveiben képviselt, az egyik legfőbb ellensége lehetett az akkori kultúrpolitikának. A halála után nyomtatták ki összegyűjtött műveit, ez azonban már nem durrant akkorát, mint ha még életében sikerült volna valamilyen nagyobb válogatással jelentkeznie. Szokás mondani, hogy a halott költő a jó költő, a halott író a jó író. Hát Hajnóczyt halála után már a hatalom is kezdte szeretni. De azért igazából még ma sem tudja.

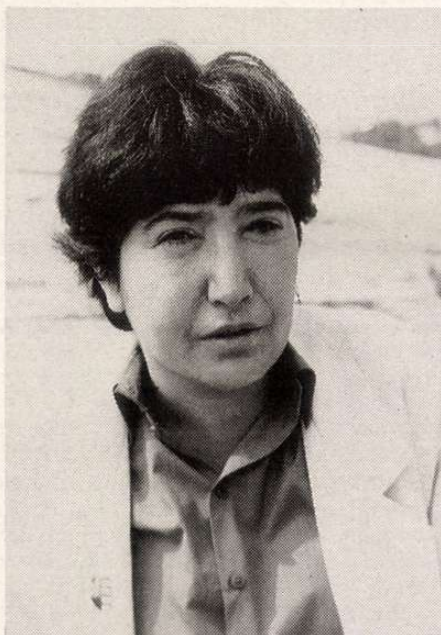
– Az életmű azonban mindenképp lezárt. Mi az, ami belőle maradandónak mutatkozik?

– Számomra Hajnóczy életének és művének legfontosabb tanulsága az, hogy írni kell, a többi nem érdekes. Írni kell, és nem megfelelni. Azt kell leírni a lehető legpontosabb mondatokkal, amit az ember le kar és le tud írni. Az pedig nem érdekes, hogy ettől vezető író lesz-e vagy kitagadott, az oldalon kívül marad, vagy éppen állandóan vele akarják a tizenegyet berúgítani... Negyven felé közelgek, így számomra most válnak azok az életbeli, étellel szembeni nagy dilemmák, amelyek Hajnóczyt is foglalkoztatták, igazán fontosakká és kikerülhetetlenné.

VITA

Kartal Zsuzsa:

Kinek ugatunk szájkosár nélkül?

G yerekkoromban a vacsoraasztalnál szülem a Felelet-vitáról beszélgettek meglehetősen izgatottan. Nem telt bele tíz év és elolvastam a Feleletet. Mindjárt tudtam, hogy nem Déry Tibor kompromittálta magát a vitában, és nem a Felelet „vakondtúrásnyi”. Épp Hernádi Miklós ne tudná?

Sokáig az írókat vádolták azzal, hogy „ők csinálták 56-ot”. Nem ők csinálták, de azért emlékszem, hogyan hozta haza a Petőfi-kör vitáit apám, később pedig olvastam, hány röplap ment ki az Írószövetségből, hány információ futott be. Ez volna a Hiúság vására?

Ó, mi nem ilyenek képzeltük a rendet. Mi nem politizáltunk volna, ha szabad szerelmeinkből tetszés szerint alkotunk szabad családokat. Ha szabadon dolgozhatunk ott és annyit, ahol és amennyit akarunk. Többet dolgoztunk volna és több gyerekünk született volna, annyi szent. Talán írók se lettünk volna, ha az mehet orvosnak, aki gyógyítani akar, ha szakmáját taníthatja a tanár, az igazságot védheti a jogász. Mi azért kezdtünk el írni, mert nem hagytak élni.

I rni se hagytak. Kellett az induló fiatalok közé egy munkás, egy paraszt, egy nő. De ennél is fontosabb volt a „mi kutyánk kölke”, a szerkesztő gyermeke vagy unokaöccse, a párttitkár leánya, mi pedig előszobáztunk, előszobáztunk, és Tiszta Szívvel címmel lapot próbáltunk indítani az egyetemen.

S zavazással szerkesztettünk. Egy hónapig mindenki leadta dossziéban írásait a bölcsészkar olvasóteremben, majd összejöttünk az Eötvös Klubban, és szerzőnként, művenként szavaztunk, ki kerülhet bele „a lapba”. Közben izgatottan tárgyaltuk, mit is olvastunk. „Nem, ez borzasztó, mennyi a dilettáns, de én találtam egy költőt.” „Ki az?” „Petri György.” „Rémes, de azért van itt próza.” „Ki az?” „Bereányi Géza.” Így indultunk mi, hatvannyolcasok.

Akkor tűnt fel – közöttünk – Spiró György, Szilágyi Ákos. Aki a Tiszta Szívvel (kiadta a KISZ-bizottság, megjelent 500 példányban) tartalomjegyzékét végigböngészni, láthatja, nem választottunk rosszul.

Hosszú kilincselés és előszobázás kezdődött, de hát erről, isten bizony, lemondunk volna. Hogy ebben a rabló-pandúrban volt, aki átállt az íróasztal túlsó oldalára? Igaz. De még közöttünk sem vakondtúrásnyi művek keletkeztek, hanem méltók Déry Tibor, Füst Milán, Kaszák Lajos, Ottlik Géza, Örkény István, **Eörsi István**, Fejes Endre vagy Sánta Ferenc egyáltalán nem vakondtúrásnyi életművéhez.

H ogy mindegyik generációban voltak karrieristák is? Voltak. Tehetségtelenek? Azokra már nem is emlékszünk. A mérleg valahogy úgy áll, hogy az 1945 és 1989 közötti magyar vers és próza nem volt színvonalaltalanabb, mint az 1900 és 1945 közötti. Írók születtek és művek, börtönt is vállaló erkölcsi nagyságok és a jövő században is tanítandó könyvek.

Most, hogy a pornó, a horror és egyéb szemét hódít, bizony, meg tudom különböztetni a Felelet-vita szellemi hódait az alkotóktól, a cenzorokat a költőktől, az alkotókat a rajtuk élőködőktől.

Hernádi Miklós ne tudná?

Ő ne tudná, hogy Konrád György szilenciuma enyhe sarokba állítás volt a kőkemény „nincs rá kereslet” ítéletéhez képest? Hernádi Miklós ne tudná, hogy Esterházy Péter mégiscsak jobb író, mint Kende Klára? Hogy alibiállásainkban újságíróként, népművelőként, dramaturgként, kiadói szerkesztőként még mindig keveset ártottunk, épp csak megélnünk sikerült átlagos magyar értelmiségi színvonalon. Most, állás nélkül és megrendelő nélkül, a piac bővületében már nemcsak írni nem lehet, olvasni sem. Volna ugyan százezer magyar olvasó, aki továbbra is megvinné a kortárs irodalmat, csak hát nincs pénze rá. Volna ma is nem kevés magyar írástudó, aki az ő fájalmukat kimondhatná, de már nincs hova, nincs kinek. A Kádár-korszak cenzorai örülhetnek: nem kell tiltólista, nincs rá piac. Ha ezt ők kitalálhatták volna!

M ire feloldották a szájkosárt, túlfutott rajtunk a történelem. De hogy Hernádi Miklós, nagyrebcsült kor- és pályatársam egykori börtönőreinkkel kever bennünket össze, az legalábbis rosszulesik.